

Η γλώσσα των κειμένων του Γέροντος Αιμιλιανού (Μέρος Δεύτερο) (Γεώργιος Μπαμπινιώτης, Καθηγητής Γλωσσολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ [Πεμπτουσία](#)



Ο πρώτος τόμος με ομιλίες του Γέροντος Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτου εκδόθηκε από το Ιερό Κοινόβιο του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου της Ορμύλιας Χαλκιδικής με τον τίτλο «Σφραγίς Γνησία». Πέραν του μεστού πνευματικών νοημάτων και βιωμάτων περιεχομένου αυτού του βιβλίου, μεγάλη αίσθηση προκαλεί στον αναγνώστη το εισαγωγικό σημείωμα. Πρόκειται για ένα κείμενο του γνωστότερου ίσως στις μέρες μας Έλληνα Γλωσσολόγου, Γεωργίου Μπαμπινιώτη, το οποίο επιγράφεται ως : «Η γλώσσα των κειμένων του Γέροντος Αιμιλιανού». Στο εξαιρετο αυτό κείμενο δίνεται η δυνατότητα στον αναγνώστη να κατανοήσει τη σημασία της γλώσσας ως μέσου επι-κοινωνίας της βιωμένης Αγιοπνευματικής εμπειρίας. Η Πεμπτουσία δημοσιεύει σε τρία μέρη το εισαγωγικό αυτό σημείωμα με την ευχή να αποτελέσει μία αφορμή για τους επισκέπτες της να εντρυφήσουν στις διδαχές του Γέροντος Αιμιλιανού προς ωφέλεια πνευματική.

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1OX0PU4>]

Μιλήσαμε για τη λόγια ή λογιότερη μορφή των κειμένων. Όταν, όμως, ο λόγος του κειμένου γίνεται περισσότερο προσωπικός, πιο πατρικός και γεροντικός, καθοδηγητικός για νέους μοναχούς ή μοναχές, ή όταν γίνεται έντονα βίωματικός, όπως λ.χ. όταν μιλάει για την επικοινωνία του ανθρώπου με τον Θεό, για τη διαδικασία της προσευχής, τότε ο λόγος του Γέροντα παίρνει απλούστερη και αμεσότερη μορφή• τότε εκφέρεται σε μια ρέουσα και εναργή δημοτική γλώσσα, εμβαπτισμένη κι αυτή σε λόγια θεολογικά παραθέματα και λεξιλόγιο από τη γλώσσα των ιερών κειμένων. Ότι τέτοια κείμενα, όπως είναι το κείμενο “Περί προσευχής”, έχουν το χαρακτηριστικό της προφορικότητας, του προφορικού

ύφους, ως κείμενα ζωντανών προφορικών ομιλιών, αυτό όχι μόνο δεν μειώνει τη γλωσσική τους αξία, αλλά και την αυξάνει.



Κι αυτό γιατί η αξιοποίηση, από διαίσθηση περισσότερο καίριων μηχανισμών του προφορικού λόγου, όπως είναι η κοφτή φράση, ο εσωτερικός διάλογος, η εικόνα και γενικότερα η μεταφορά, η ερώτηση — ρητορική ή πραγματική — οι συχνές

παρεκβολές (παρενθετικός λόγος), ο μεταγλωσσικός σχολιασμός (σχόλια για τη σημασία και τη χρήση των λέξεων), οι προσφωνήσεις, το οικείο, άτυπο και στοργικό ύφος, ο υγιής συναισθηματισμός, η βιωματική, προσωπική και σχολιαστική γενικότερα προσέγγιση του λόγου, δίνουν σ' αυτά τα κείμενα μιάν ενάργεια και μιάν απλότητα που συνεπαίρνει τον αναγνώστη μαζί με τη σοφία των λεγομένων. Έχουμε εδώ λαμπρό παράδειγμα, πως και τα πιο υψηλά, σύνθετα και λεπτά νοήματα μπορούν να είπωθούν απλά, όταν είναι σαφή και κατασταλαγμένα στη διάνοια του λέγοντος.

Ο αναγνώστης των κειμένων του Γέροντος Αιμιλιανού διαπιστώνει - πράγμα ευνόητο για έναν γλωσσολόγο - ότι ο λόγος του είναι μια σύνθετη μορφή γλωσσικής εκφράσεως (δεν θα την πώ "μεικτή", γιατί επιλέγει· δεν ανακατεύει τυχαία)• μιας σύνθεσης η οποία αντλεί από όλες τις πηγές της γλωσσικής μας παράδοσης, παρεμβάλλοντας - όπου χρειάζεται - απλές δημοτικές λέξεις ή φράσεις σ' ένα λογιότερο περιβάλλον ή, αντιστρόφως, λόγιες λέξεις και φράσεις σ' ένα δημοτικότερο κείμενο. Εδώ ο λόγος του Γέροντα λειτουργεί - τηρούμενων πάντοτε των αναλογιών — όπως ο λόγος των αληθινών δημιουργών της λογοτεχνίας μας: αρύεται στοιχεία από όλον τον πλούτο της γλωσσικής μας διαχρονίας και σε όλα τα επίπεδά της - λεξιλογικό, γραμματικό, συντακτικό. Έτσι τα παρεμβαλλόμενα στοιχεία, λόγια ή δημώδη, φαντάζουν σαν εκφραστικές ανταύγειες ενός πολυπρισματικού γλωσσικού φωτός, που είναι πράγματι η ελληνική μας γλώσσα. Αλίμονο στον δημιουργό — επιστήμονα, λογοτέχνη, κληρικό, απλό ομιλητή της γλώσσας — που, στον βωμό μιας ανέκφραστης φορμαλιστικής συνέπειας, θα θυσιάσει την εκφραστικότητα μιας πεποικιλμένης, εκλεκτικής και επιλεκτικής και, γι' αυτό, δημιουργικής γλωσσικής επικοινωνίας.

Το να μιλάς για τον Θεό, για την Εκκλησία, για τον μοναχισμό, για τη χριστιανική ζωή και πίστη, για τον άνθρωπο σε σχέση με τον Θεό, γενικά το να μιλάς για τόσο μεγάλα, λεπτά, βαθύτατα πνευματικά, σχεδόν άυλα, θα τα έλεγα, θέματα, σημαίνει πως έχεις κιόλας απογειωθεί (κυριολεκτικά και μεταφορικά) από τα πεζά και τα τετριμμένα, από τα καθημερινά και τα γήινα, και ανέρχεσαι επικοινωνιακά σε άλλο επίπεδο, που απαιτεί και άλλη γλώσσα: λιτή, αλλά δηλωτική• απλή, αλλά ακριβολόγο• απέριτη, αλλά διεισδυτική• ανεπιτήδεια, αλλά συνταρακτική• αυθόρμητη, αλλά αποκαλυπτική. Η σοφία του πνεύματος, πώς να το κάνουμε, έχει ανάγκη από το άρωμα του λόγου. Στο "Ονομαστικόν" του Πολυδεύκου βρίσκουμε έναν οξύνουν ορισμό της σοφίας που την συνδέει άμεσα με τη γλώσσα: «Της σοφίας το μέν τι εν τη της ψυχής αρετή, το δε εν τη χρεία της φωνής». Η σοφία, λοιπόν, είναι συνδυασμός της ψυχής και της γλώσσας του ανθρώπου• εσωτερικών, πνευματικών ιδιοτήτων της ψυχής και εξωτερικών, φυσικών χαρακτηριστικών της σωματικής υποστάσεως του ανθρώπου. Η ίδια η λέξη και, κατ' επέκτασιν, η γλώσσα συνδυάζει, όπως και η φύσις του ανθρώπου, ένα στοιχείο άυλο,

πνευματικό, νοητικό που είναι η σημασία της, η έννοιά της και μαζί ένα υλικό, εξωτερικό “σαρκίο”, που είναι η φωνητική της άρθρωση ή η γραπτή της απεικόνιση. Όλα αυτά δείχνουν, νομίζω, ότι η γλωσσική επικοινωνία, σ’ ένα απαιτητικότερο επίπεδο, είναι μια καθαρώς πνευματική διεργασία, που δεν μπορεί να επιτελείται με μηχανιστικούς κανόνες ή περιοριστικά και ανελεύθερα σχήματα.

(Συνεχίζεται)